

K FINÁLNÍM VÝSTUPŮM VÝZKUMU ZDRAVÍ

Bohumír BLÍŽKOVSKÝ

Abstrakt: *Podstatu zdravého způsobu života v 21. století nutno přesněji definovat a účinněji prosazovat. Zdraví je základní systémiotvornou složkou kvality udržitelného lidského života. Čím pronikavější i všestrannější krizi zažíváme, tím více vystupuje do popředí ochrana zdraví a dalších základních životodárných kultivačních směrodatných hodnot. Často totiž dochází k nežádoucí redukci věd o člověku a společnosti na pouhé zkoumání toho, co je, bez dostatečného prosazování toho, co byti má. Polistopadová pedagogika na klasický ideál harmonického rozvíjení každé osobnosti i celé společnosti v souladu s přírodou téměř zapomněla.*

Klíčová slova: *zdravý způsob života, hodnoty, společenská krize, polistopadová pedagogika*

Dosavadní výsledky výzkumně nápravného úsilí o lidské zdraví jsou pozoruhodně komplexní i nadějně. Umožňují nejen další poznávání, ale i reálné ozdravování našeho fyzického a duchovního života. Jeho potenciál odpovídá i soudobým snahám o udržitelný rozvoj lidského světa. Podstatu zdravého způsobu života v 21. století nutno „jen“ přesněji definovat a účinněji prosazovat. Sebezáchovný význam zdravého způsobu života v soudobém nejistém světě i jeho systémiotvorné faktory a širší souvislosti třeba proto ve finálních výstupech zvýraznit. Čím pronikavější i všestrannější krizi zažíváme, tím více vystupuje do popředí ochrana zdraví a dalších základních životodárných kultivačních směrodatných hodnot.

Zdraví je základní systémiotvornou složkou kvality udržitelného lidského života a tato kvalita se stává jedním ze tří hlavních kritérií pro měření celkového společenského pokroku v probíhajícím projektu zemí OECD, zahájeného roku 2006. Od loňska je významným centrem tohoto systémového výzkumu Francie za účasti předních nositelů Nobelových cen. Zohlednit tyto celistvé a otevřené souvislosti je proto potřebné i prozíravé. K inspiraci doporučuji i letošní již jednou rozebranou novinku „Živé hodnoty Masarykova Československa“ (Blížkovský, B. a kol., CCB, Brno 2009, 266 s., viz příloženou informaci), soustředující se na směrodatné hodnoty pro 21. století. Jde vlastně o shrnutí závěrů šesti mezioborových mezinárodních konferencí usilujících o „lčení“ naší společnosti.

Rád bych hlavně podpořil váš trend normativní a realizační. Správná terapie se však bez správné diagnózy neobejde. Žijeme v civilizaci tak jednostranně vyspělé, že je již nemálo nemocná a krizová ona sama. Mnohé svědčí o tom, že rizik i existenčních

ohrožení více přibývá, než ubývá. Známy americký futurolog A. Toffler např. varuje před pandemií funkční ngramotnosti, vzrůstající neschopností řešit složitější problémy. Postižených obětí – „univerzálních diletantů“, kteří vědí o všem něco a nic nedovedou pořádně, „profesionálních idiotů“, kteří jsou zase tak úzce specializovaní, že znají téměř vše, téměř o ničem, i nejnebezpečnějších „univerzálních konformistů“, kteří jsou již tak amorální, že „zdůvodní“ kdykoliv cokoliv, jen když vědí za kolik – je již i u nás více než dost.

Lidstvo má zřejmě poslední šanci zmoudřet. U nás je to akutní. Málokde byla totiž populace postižena tak mimořádnou historickou destabilizací kontinuity dobrého jako ve dvakrát likvidovaném Československu. Otřesné zlomové roky posledních 2/3 století stačí jen připomenout: 1938, 1948, 1968, 1992.

Z přílišného podléhání nejrůznějším jednostrannostem se dosud plně nevymanila ani naše věda. Deficit spolehlivých směřodatných axiologických výhledů je již sebezábubný. Často totiž dochází k nežádoucí redukci věd o člověku a společnosti na pouhé zkoumání toho, co je, bez dostatečného prosazování toho, co býti má. Polistopadová pedagogika na klasický ideál harmonického rozvíjení každé osobnosti i celé společnosti v souladu s přírodou téměř zapomněla. Tomu nejdůležitějšímu, výběru základních výchovně vzdělávacích hodnot pro náročné 21. století, se věnuje pozornost nejmenší. Země Komenského nemá dosud celostátně vymezené ani maturitní požadavky. Máme sice „Rámcové vzdělávací programy“, ale celostátně ověřené základní učivo školy postrádají. Chybějí i tzv. „pedagogické standardy“ vymezující minimální výchovně vzdělávací cíle a výsledky. Ba i „státní závěrečné zkoušky“ si již většina studijních oborů vysokých škol vymezuje na jednotlivých fakultách více méně po svém. Takový nepořádek nemá v naší novodobé historii obdobu. Spolu s tím chybí bohužel i aktuální, jednoduché, funkční vymezení a dostatečné dodržování norem zdravého způsobu života, odpovídající obecným potřebám 21. století.

Dokonce celá ČR nemá dosud dlouhodobější, koncepční strategické priority pro 21. století náležitě ani definované, natož realizované. Nezřídka se proto potácíme od jedné krajnosti ke druhé. Extrémní reglementaci a plánování nahradila zhusta jen bezmezná neoliberální deregulace, trhomání i libovůle kultu mamonu a moci.

Existují tři základní styly lidského života a jeho správy: autoritativní - zdůrazňující řád, liberální – preferující svobodu a demokratický – usilující o „Tolik svobody, kolik je možno a tolik řádu, kolik je nutno“, jak to lapidárně vystihl T. G. Masaryk. Každý z těchto stylů má v určitých situacích větší či menší oprávnění. Nejriskantnější však bývá ultraautoritativní absolutizaci údajného „řádu“ a ultraliberální absolutizace údajné „svobody“. Brzy po nadějném roce 1989 však u nás přečasto právě tento „převrat“ v podstatě převládl. K obnově opravdové humanitní demokracie a k dodržování citované moudré Masarykovy rady máme proto stále daleko. Často je již většina občanů tak dezorientovaná a znechucená, že nechodí ani volit.

Podle letošních údajů agentury STEM se jen ¼ populace domnívá, že jdeme správným směrem, více než 1/3 se domnívá, že jdeme směrem nesprávným a téměř polovina se domnívá, že náš vývoj je bezcílný. Nejrůznějších nepořádků je zřejmě příliš. Nebezpečně podceňujeme, že onemocnět může celá společnost, že se bez spolehlivých směřodatných společných hodnot rozpadá vše. Není divu, že lidé začínají mít i strach z dalších extrémů. V akademické obci není třeba připomínat, že základní potřebou

každého živého tvora je bezpečnost, kterou může zajistit jen dodržování nezbytného řádu. Kde toto umění chybí, propadá se beznaději, hazardům, falešným iluzím i nebezpečně existenční nejistotě. „Nuzota z lidí i lotry činí“, zpívali již V+W. „Moc kazí lidí, absolutní moc kazí absolutně“, prozíravě postřehl L. Mačko již v letech šedesátých.

Nedodržuje-li se ani elementární všelidská norma: „Čiň druhým to, co chceš, aby činili tobě.“, mizí i přijatelné mezilidské a mezinárodní vztahy. V ČR se např. již rozpadají 2/3 nových manželství. Naši dospívající jsou nejodcizenější generací celé Evropy, vyrůstají totiž většinou bez běžných nezbytných základů národního vědomí. Téměř polovina mladších žáků našich škol zase více méně trpí násilnostmi šikany. Překonávání nekázně je největší profesní zátěží učitelů základních a středních škol.

Uvedená fakta snad stačí ke zdůvodnění naléhavé potřeby zdravého způsobu života v náročném 21. století. Jednoduchost tohoto finálního výstupu je jen zdánlivá, ve skutečnosti jde o odpovědné náročné funkční propojování dimenzí mezioborových, mezinárodních, systémových i stylistických. Nejde přirozeně o přemíru podružných detailů, nápodobu současné disfunkční „právní džungle“, ani o formulace, které lze vykládat všelijak. Komenského rada, že dobrá výchova nevyžaduje mnoho pravidel, ale dodržování několika pravidel základních, výstižně platí i v tomto případě. Věřím, že se to vašemu nadějnému řešitelskému týmu podaří v zájmu všech.

ON THE FINAL OUTCOMES OF THE HEALTH RESEARCH

Abstract: The essence of healthy lifestyle in the 21st. century needs to be defined with greater accuracy and promoted with greater effectiveness. Health is the basic system-forming element of the quality of sustainable human life. The more pervasive and universal in nature is the crisis that we go through, the more important is the need to protect health and other essential life-giving, cultivating and life-direction values. What we frequently see is undesired reduction of the sciences concerned with man and society to mere examination of what they are, without sufficient promoting of what they should be. The pedagogy after the November 1989 has almost abandoned the ancient ideal of harmonious development of each personality as well as the whole society in harmony with nature.

Keywords: healthy lifestyle, values, social crisis, pedagogy after the November 1989